

Заваринська І. Ф.

zif30@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-1343-3505>

кандидат філологічних наук, викладач іноземних мов,
методист, Тербовлянський коледж культури і мистецтва
Тербовля, Україна

ЕТНОКУЛЬТУРНА МАРКОВАНІСТЬ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ СКЛАДНИХ МЕТАФОРИЧНИХ НОМІНАЦІЙ З ТОПОНІМНИМ КОМПОНЕНТОМ

Лінгвокультурологічне дослідження культурно-маркованих мовних одиниць спрямоване на виявлення їхніх універсальних й ідіотнічних рис з символіко-культурним компонентом значення, з'ясування принципів їх структурування у певні ідеографічно-семантичні поля, до складу яких входять базові культурно-семіотичні концепти. Когнітивно-семантичне і лінгвокультурологічне моделювання номінативних одиниць у їхньому різномовному відбитті у працях Бухонкіної А.С., Воркачова С.Г., Маслової В.А., Левченко О.П., Селіванової О.С., Тищенко О.В. та інші.

Одиниці мови, особливо їхній лексико-фразеологічний рівень, становлять “дзеркало народної культури, психології, філософії, а структурно-семантичні зв'язки слів відображають актуальні для людини і соціуму зв'язки і відношення між предметами і явищами дійсності, її реальними і ідеальними об'єктами, які передають особливості національного світосприйняття і світорозуміння” (Шенделева, 1999).

У працях з лінгвокультурології помітне прагнення дослідників проникнути в епістемічно-філософські, онтологічні засади об'єктивації культурного змісту знаків вторинної номінації, встановити тенденції їх фразеотворення, здійснити внутрішню культурно-семантичну реконструкцію одиниць в різних мовних картинах світу. Представники когнітивної семантики і фразеології наголошують на “ролі внутрішньої форми, яка становить образне підґрунтя вторинного домінування. Останнє містить інформації про типові уявлення як про своєрідну гештальт-структуру нового найменування” (Телія, 1996). Дехто наголошує на необхідності інвентаризації мовних одиниць, які містять культурно значиму інформацію, пошуку механізмів семіотичного моделювання лінгвокультурологічної специфіки мовних знаків, їхньої семантики і прагматики з метою з'ясування подібностей й відмінностей в поняттєвому обсязі, змісті і способах вираження культурної інформації знакових утворень, які відображають різні зафіксовані в мовні етнокультурні моделі поведінки (Бухонкіна, 2002).

Розгляд мовних одиниць з власною назвою як своєрідних знаків-культурем у споріднених і неблизько споріднених мовах має непересічне

значення для встановлення когнітивно-ономасіологічної відповідності семантики оніма, зіставлення концептуальних структур, відображених у семантиці фразеологічних знаків, відтак, для з'ясування лінгвокультурологічної маркованості фразеологічних одиниць (далі – ФО) з ономастичним компонентом з опозицією *свій-чужий, далекий-близький, біле-чорне, чисте-брудне*. Останні є важливими у процесі лінгво-семіотичної категоризації “знаків культурної ономастики” (термін М. Толстого) засобами внутрішньої і зовнішньої реконструкції й порівняльно-історичного вивчення. Саме власні імена, на думку А.С. Бухонкіної, характеризується «асиметрією символіки імен у зіставляваних культурах та співвіднесених з ними асоціативно-образних моделей» (Бухонкіна, 2002). Авторка для зіставлення лінгвокультур виокремлює 6 фразео-тематичних об'єктів), які семантично співвідносяться із топонімами (Бухонкіна, 2002).

Специфіка фразеотворення полягає у тому, що фрейми, з якими співвідноситься образно-мотиваційна структура найменувань постають як ситуативно і синтаксично організовано структура, яка є сукупністю досвіду, знань, котрі представляють національно-марковані фрагменти мовних картин світу (Феоктистова, 2009).

Під ономастичним компонентом розуміємо переосмислені власні назви (оніми) – вторинні, видові назви, що доповнюють і уточнюють первинну, загальну й служать для розрізнення номенів одного роду. У складі таких стійких словесних комплексів до уваги беруться компоненти, похідні від топонімів, антропонімів, міфонімів, псевдовласноіменні утворення.

Стійкі одиниці мови з компонентом онімом становлять значну частину ідіоетнічного фразеологічного фонду, позаяк більшість зворотів, до складу яких входять такі складники, національно марковані, в них акумулюється інформація про історію, міфологію, культуру, літературу, звичаї, спосіб мислення, специфіку, знаходить відображення лінгвокраїнознавча специфіка, світобачення певного етносу.

Міжпарадигмальний лінгвокультурологічний та концептуальний аналіз ономастичного компонента у складі мовних одиниць дає можливість визначення статусу оніма як мікросистеми в традиційній (системно-семасіологічній) та новій (лінгвокультурологічній) парадигмах шляхом з'ясування ролі соціо-етнічних чинників у формуванні ономастичної лексики в складі ФО, та дослідження їх специфіки складу та системної організації, виокремлення їх тематичних підгруп, визначення особливості семантики до концептів семіотичних, аксіологічних, міфологічних зв'язків, встановлення національно-культурної специфіки семантики власної назви.

Предметом нашого розгляду є аналітичні найменування з просторовою семантикою, які містять у своєму складі метафорично переосмислений онімний компонент. Останній вимагає детально як

когнітивно-семантичного, так і культурологічного висвітлення у зіставляваних мовах.

Метою пропонованої розвідки є розгляд семантичних особливостей неоднослівних, здебільшого фразеологічно зв'язних, образно-характеризуючих номінативних одиниць з топонімним компонентом в англійській та українській мовах, з'ясування механізму їхньої метафоризації й реконструкції внутрішньої форми у зіставляваних мовах.

Простір концептуалізації у різних метафоричних моделях з онімним компонентом та структуруються залежно від онімного складника в семантичній і номінативній структурі назви. Розглядувані метафоричні найменування містять у своєму складі оронімний, спелеонімний, хоронімний, урбанонімний, ойконімний, гідронімний, агроонімний та дрімонімний компоненти. Кожна із представлених номінацій співвідноситься із певною прототиповою сферою семантичної референції, наприклад, позначенням багатства і бідності, народження і смерті тощо (Тищенко, 2005).

Розглянемо ороніми (власні імена, назви будь-яких елементів земної поверхні (позитивних чи негативних)): Еверест, Чон-Алайська долина, пік Червоних Командирів, Довга щілина (Подольская, 1978), Great Divide – розмовний американізм “великий перевал” (Баранцев, 1969). В українській мові ороніми несуть певне метафоричне значення. Так, назви вершини Кримських гір Ай-Петрі, розташованої на північ від Алупки, походить з грецької *agios* “святий”, Petri “Петро” – “Гора святого Петра”. Звідси пішла назва Ай-Петровська яйла – масив Кримських гір (Янко, 1998).

Про щось дуже тверде або старе говорять Hard/Old as Knock(`s) Cross, (гора біля Port Carlisle, Карлайл графство Камбрія Великобританії) (Баранцев, 1969).

Наступна номінація містить протиставлення притаманне семантичній опозиції рівного/нерівного та використовується як вигук несхвалення по відношенню до хвальків: Eldon Hole wants filling! (Wilkinson, 1992). Eldon Hole це глибока тріщина в районі Derbyshire Peak District.

Семантика близького/далекого реалізується на прикладі номінації As much akin as Leuson. Hill to Pilsen-pen (Wilkinson, 1992) “не пов’язаний”. Зазвичай, цей вираз використовують на позначення людини, які є сусідами, але не є близько знайомими або ж є незнайомими зовсім. Вираз виник як порівняння з горбами, які знаходяться на одній території, але не зв’язані між собою. Невиховані люди прирівнюються до низин Морваху: Like Morvah Downs, hard and never plowed, “сувора, груба, некультурна людина” (Баранцев, 1969).

До групи ФО з оронімним компонентом відноситься й номен Алупський хаос. Це вулканічне куполоподібне підвищення в Кримських горах, яке внаслідок вивітрювання і обвалів розпалося на безліч брил,

утворивши безладне хаотичне нагромадження. Номен виник суфіксальним способом, шляхом додавання суфікса – инський до азви міста Алупка. Номінація міста має декілька варіантів походження. Один з них – від грецького *алоресе*, *алори* – “лисиця”. Інший варіант – від давньо-грецького *алурія* “без страждань”, у розумінні “безпечне місце” (для стоянки суден). Найімовірнішим вважається походження від грецького *алоресія* “лисина на голові” у розумінні гола місцевість (Янко, 1998). До оронімів з компонентом – маркером розміру відноситься номінація Великий Каньйон – гірська ущелина в Кримських горах, утворена на місці тектонічної тріщини. Розташована між г. Бойка та Ай-Петринським нагір'ям. Наковий термін каньйон з ісп. *cañon* (дослівно ‘труба’) – глибока річкова долина, іноді зі ступінчастими схилами і відносно вузьким дном, часто зайнята руслом річки. Великий, названий за розміри – це найбільший і найвеличніший каньйон Кримських гір (Янко, 1998).

Цю мовну одиницю можна співвіднести з англійською *Great Divide*, *the* – амер. Розмовне “великий перевал” (Баранцев, 1969). Як похідний від останнього утворився метафоричний вираз, що евфемізує смерть: *Cross the Great Divide, to* – амер. померти, піти до праотців, віддати душу Богові (Баранцев, 1969).

Вид ороніма – спелеоніми (власна назва будь-якого природного підземного утворення, враховуючи печери, гроти, провалля, криниці, лабіринти, сифони, підземні річки, струмки, водопади, озера) маркують:

- кольором: Білосарайська коса – коса на північному березі Азовського моря, проти гирла р. Мокра Білосарайка. О.М. Трубачов вважає за можливе походження назви від д.-інд. *парисара*, що має значення “оружність, ходіння навколо, обхід”. Ця назва, очевидно, дана праіндійським племенем Сіндів, яке, за свідченням Геродота, жило в північно-східному Приазов'ї, зокрема на півострові Тамань. Приазовські тюрки термін *парисара* трансформували на свій лад, мабуть, використавши два своїх терміни: **bol* ‘мед’, **sarai* ‘палац’. Дослівно: “Медовий палац”. Місцеве населення назву пов'язує зі словосполученням Білий сарай, який нібито колись був на косі. Номінація Білокоровицько-Топільнянський кряж містить у своїй номінативній структурі, окрім колоративу, ще й зооморфний компонент. Це височина, що підноситься серед низовинної болотистої місцевості в центральній частині Українського Полісся, в Житомирській області. Назва походить від розташування його між с. Білокоровичі Олевського району Житомирської області та с. Топільш Лугинського району тієї ж області, яке лежить на річці Свинка (бас. р. Прип'ять). Виникнення назви с. Білокоровичі остаточно не встановлено. Гадають, назва спочатку означала жителів (а не місце), які розводили корів білої масті (Янко, 1998);

- розміром: Великий Фонтан – мис на північному узбережжі Чорного моря. Слов'янське утворення від молдавського *фынтыне*

‘джерело’. У цій місцевості багато природних, мінеральних джерел (Янко, 1998);

- компонентом, який вказує на якісну атрибутивну ознаку: Вільний поріг (Гадючий поріг, Вовчак) – останній, дев’ятий за ліком поріг на Дніпрі. Виступав із води проти гирла р. Вільнянка. Назва Вільний в значенні “спокійний, повільніший від інших”. Проте Вільний поріг був, також, небезпечним для суден, особливо в місці, яке носило назву “Вовче горло”, звідси інша назва – Вовчак. Гадючим, очевидно, названий був за поширення на грядях гадюк. Щодо походження назви Вільний існує й інша думка. О.С. Стрижак вбачає за можливе ендемічний ланцюг: р. Вільна (впадає в Дніпро з правого боку проти порога Вільний) – поріг Вільний – р. Вільнянка (лівобережна). Враховуючи варіант до р. Вільна, поданий у джерелах у формі Фоїпію, дослідник вважає, що можна припустити народно етимологічне пристосування з якогось іншого утворення (Янко, 1998).

Субтопоніми – хороніми (назва будь-якої території) бувають адміністративні, міські та природні. Адміністративний хоронім – власна назва будь-якої адміністративно-територіальної одиниці, яка має певні межі, прийнята в офіційних документах, в тому числі назва республіки, краю, області тощо. Міський хоронім – вид хоронімо чи урбоніма. Власна назва частини території міста, в тому числі району, кварталу, парку, кладовища. Природний хоронім – вид хороніма – власна назва будь-якої природно-ландшафтної області: берега, пустелі, моря (Подольская, 1978).

Чимало хоронімів в сучасній англійській мові утворилися шляхом метафоричного переосмислення назв штатів, регіонів, територіальних областей США через зоосемізми (назви тварин) та колоративи (назви кольорів). Так, Badger State, the – “штат борсуків” (так називають штат Вісконсін, у цьому штаті було багато борсуків. Борсук зображений і на гербі цього штату. Отже, зооморфний компонент у назві демонструє наявність певних тварин на певній території (Баранцев, 1969). У фраземі Bad Lands, the – амер. неродючі області на заході США (Баранцев, 1969) атрибут ний маркер хоронімо Bad відносить номінацію до низу конотативної шкали та свідчить про те, що неродючість земель у свідомості номінатора асоціюється з їх непридатністю для життя – землі, оскільки вони є “поганими” для людини. У ФО Bayou Mudcat Bear State, the – амер. “болотний штат” або “штат мерлуз” (так називають штат Міссісіпі) зооморфний компонент співвідноситься із концептуалізацією сфери рибальства як основного заняття його жителів (у цьому штаті є багато заболочених рукавів ріки). Bayou – вузький прохід, канал. Словом Mudcat називають у долоні річки Міссісіпі дорослу рибу – мерлузу, яку тут ловили у великій кількості (Баранцев, 1969). Подібний тип метафоризації маємо і в ФО Bear State, the – амер. “ведмежий штат” (так називають штат Арканзас) (Баранцев, 1969). Колоративний компонент

представлений в не однослівній номінації *Blackwater State, the* – амер. “штат чорної води” (так називають штат Небраска) (Баранцев, 1969).

Компонент хоронім разом із зооморфним компонентом може утворити номінації порід собак, видів сплавів, назв предметів: *Aberdeen terrier* (Wilkinson, 1992) (*Scotch terrier* шотландський тер’єр (порода мисливських собак, що вирізняються чорною шерстю, висотою 25-27 см). *Abyssinian gold* (Wilkinson, 1992) – абіссинське золото – корозійностійкий сплав на мідній основі. *Abyssinian well* – трубчатая криниця абіссинська криниця.

На нашу думку, ці фразеологізми англійської мови можна тільки умовно назвати топонімами, позаяк вони є не прямими назвами, а лише вторинним метафоричним переосмисленням назв певних регіонів. Особливістю мовних одиниць з компонентом хоронімом в українській мові є їх маркування через вказівку на розмір і локус. Так, Великий Луг Запорізький (Кінські (Конські) плавні) – історико-географічна територія по р. Дніпро, нижче від порогів. Назва Луг – “простір, вкритий багатолітньою трав’яною рослиною мезофільного характеру”. Маркер розміру Великий надається за значні розміри, маркер місця Запорізький – за розташування за порогами і за приналежністю запорожцям (Янко, 1998).

Власні назви будь-якого внутрішнього міського топографічного об’єкта, до складу яких входять агороніми, годоніми, назви окремих будівель, тобто урбаноніми (вулиця Ординка, Малий театр, Пелевінська часовня, Устинський міст) (Подольская, 1978) у складі фразеологізмів часто зустрічаються в англійській мові, наприклад, назвою будівлі можна віднести фразу *Be born within the sound of Bow-Bell* (або *bells; Bow-Bells*). Цей вираз має значення – народитися у Лондоні (в центрі розташована церква *St. Mary-le-Bow*, відома своїми дзвонами) (Баранцев, 1969). Особливістю цієї номінації є використання частини назви церкви *Bow*, яка знаходиться у центрі Лондона, у загальному контексті маркування ФО. Церква символізує: Лондон, хрещення дитини. Отже, народження та хрещення співвідноситься з акустичним враженням від дзвонів через концептуальну опозицію далекого/близького, свого/чужого простору.

Культурно-мовні одиниці з годонімним компонентом постають на снові метафоричного переосмислення назви вулиці через концептуалізацію соціального стану, бідності: *Be in a Queer Street, to* – не мати грошей (*We are ruled by the inventors and human nature, and live in a Queer Street* (J. Galsworthy) (Баранцев, 1969). Схожу семантичну природу має одиниця *Be in a Short’s Garden, to* – жарт. Бути у скрутному матеріальному становищі, не мати грошей (Баранцев, 1969). Метафоричний годнім міститься і в ФО *By the street of “By-and-bye” one arrives at the house of Never* – прислів’я – зволіканням нічого не досягнеш (Баранцев, 1969). Про довгу дорогу кажуть *Long as a Devonshire lane that has no turning*. ФО *Fleet-Street marriage* позначає таємне одруження (Баранцев, 1969) і відноситься до концептосфери ‘шлюб’. У австралійців

кривизна маркується через образ-еталон – вулицю (йдеться про порівняння вулиці у Сідней): Crooked as George Street West [Sydney. Aus] (Баранцев, 1969).

В українській мові показовим є міський хоронім Аскольдова могила. Аскольдова могила знаходиться на правому березі Дніпра в Києві та є складовою частиною природно-архітектурного парку. За свідченням літопису, тут у IX ст. князь Олег убив Київських князів Аскольді і Діра. Гадають, що Аскольд похований на місці загибелі, що й концептуалізується у цій номінації (Янко, 1998). Хоронім Байдарські Ворота отримав свою назву від колишнього найменування Орлінівської долини *bajder – ова з тюрської назви, де – bajder – чудова, ова – рівнина. Ці ворота були збудовані на перевалі через Головне пасмо Кримських гір у 1848 р. (Янко, 1998).

Сакральна семантика хреста на роздоріжжі метафорично кодується як емоційний спад (протиставлення верху і низу в емотивній сфері, тобто при позначенні почуттів): Come home by Weeping Cross (Баранцев, 1969) має значення – бути дуже сумним, розчарованим. Хрестом плачу (Weeping Cross) називається декілька місць на роздоріжжі у Великобританії, починаючи з 1500 року. Зазвичай хрести зводилися на перехрестях, щоб позначити місця моління паломників або для того, щоб під час похвальних церемоній можна було діло і перепочити.

В англійській мові продуктивною є метафорична модель фразеологічних одиниць з ойконічним компонентом. Ойконім – власна назва будь-якого поселення, стіонім – міського типу, комонім – сільського типу (Янко, 1998).

До фразем з ойконічним компонентом належать одиниці типу All roads lead to Rome – всі дороги ведуть в Рим (Borrow all roads lead to Rome (A. Doyle) (Баранцев, 1969); Іноді відбувається заміна ойконіма на метафоричний перифраз. Attic salt (G. Byron) – дотепи, тонка насмішка (етим. лат. Sal Atticum. Аттика колись славилася дотепністю її жителів) (Баранцев, 1969). Заміна ойконіма на метафоричний перифраз простежується у виразі Auld Reekie – шот. розм. м. Единбург. Bean town – амер. “місто бобів”, “бобове місто” (так називають м. Бостон); (“I’m from Bean town”, he said, “and a guy from Old Bean as good as a guy from New York” (A. Maltz) (Баранцев, 1969).

Український ойконім Великі Мости – м. Сокальського району Львівської області розташоване на річці Рата (бас.Вісли), вперше згадується у 1472 р. як с. Мости, Міст. Жиелям невеликого лісового поселення було висунуто вимогу побудувати через р. Рату мости, їх було чотири (Янко, 1998).

Цікавими є метафоричні гідроніми (власна назва будь-якого водного об’єкту, природного чи створеного людиною. Патоніми – власна назва будь-якої річки. Лимноніми – власні назви озер. Океаноніми – власна назва будь-якого океану, його частини, моря (пелагонім), затоки. Протоки, течії, а також будь-якого об’єкту південного океанічного

ландшафту, зокрема й впадини хребта, розщелини. Гелонім – власна назва будь-якого болота, болотистої місцевості (Подольская, 1978)) – номінації – перефрази назви річок: Big Muddy – амер. “велика замазура” (так називають річку Міссурі), Big Pond (Puddle) – амер. “великий ставок (калюжа)” (так називають Атлантичний океан (Баранцев, 1969).

Показовим лінгвокультурологічним фактором є концептуалізація смерті через мовні одиниці з компонентом потамонімом. Наприклад, вислів Cross the Stygian ferry – амер. померти, сконати, врізати дуба, віддати душу Богові (Баранцев, 1969) аналогічне значення має вираз Cross the Styx. Семантика зміни реалізується у фраземі Has gone over Assford by Bridge Backwards (так говорять про людину, яка нічого не вивчила закінчивши повний курс навчання або ж про таку, яка все робить неправильно. Потамонім української мови Беш-Байрак, що позначає північну притоку Мертвоводу (бас. Південного Бугу). У річку впадає 5 великих балок (Янко, 1998). Назва річки Велика Руда походить від апелювання руда у значенні “мокра заболочена низина; місця, що заливаються весняною водою” (Янко, 1998).

Вартою уваги є кореляція ідеї багатого з плодючістю, родючістю поля: Rank as the Roodee – “дуже багатий”. Метафоризація багатства, що ґрунтується на лінгвокультурологічній інформації у ФО Everyone cannot live at Rotheras, простежується через паралель з дуже багатими землями помістя біля Херфорда. Цей фразеологізм з агроонімним компонентом вживається як відповідь занадто амбітним людям (Баранцев, 1969). Агроонім – назва земельної ділянки, поля, паші (Подольская, 1978).

Дрімонім (власна назва будь-якої лісової ділянки, лісу, гаю (Подольская, 1978)) Academe, гай Академа (назва саду поряд з Афіними, де читав лекції Платон) представлений у виразі The Groves of Academe, що має значення джерело мудрості, дерево пізнання (Баранцев, 1969). Перехід через гаї біля Шрабу символізує невдачу: Go through Shrubbs's corpse – “переживати невдачу” (Баранцев, 1969).

Таким чином, неоднослівні метафоричні номінації з топонімним компонентом англійської та української мов поділяються на такі одиниці, що містять ороніми, спелеоніми, хороніми, урбаноніми, ойконіми, гідроніми, агрооніми та дрімоніми, причому кожна з них має свою концептуально-семантичну сферу референції; метафоризація українських мовних одиниць відбувається на рівні первинної номінації, в той час коли англійські на вторинному.

Переосмислення назв є продуктивною моделлю творення складних метафоричних найменувань з топонімним компонентом, а саме назв штатів, регіонів, територіальних областей США через зоосемізми та колоративи. В українській мові – через позначення розміру природних, географічних об'єктів. У перспективі вбачається актуальним дослідити інші класи одиниць з онімним компонентом, що дозволить повніше представити загальну роль власних назв при фразеотворенні неоднослівних найменувань.

Опрацьований практичний та теоретичний матеріал може стати у пригоді створення схеми аналізу мовних одиниць при укладанні перекладних багатомовних словників, а також при вивченні спецкурсу із міжкультурної комунікації, у викладанні навчальних дисциплін: «Порівняльна типологія слов'янських та романо-германських мов», «Перекладацький аналіз тексту», «Лінгвокраїнознавство» тощо.

Список використаної літератури

- 1. Бухонкина А.С.** Типы ассиметрии культурем (на материале французского и русского языков: автореф. дисс. канд. филол. наук. – Волгоград, 2002.
- 2. Селиванова О.О.** Когнітивно-ономасіологічний аналіз українських фразеологізмів із соматичним компонентом // Вісник Черкаського університету. – Вип. 42. – Серія Філологічні науки. – Черкаси, 2002. – С. 50-58.
- 3. Телия В.Н.** Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М.: Наук, 1996.
- 4. Феоктистова А.Б.** Культурозначимая роль внутренней формы идиом с позиций когнитологии // Фразеология в контексте культуры. – М.: Языки русской культуры, 1999. – С. 175-179.
- 5. Шенделева Е.Л.** Половая организация лексики и фразеологии // Фразеология в контексте культуры. – М.: Языки русской культуры, 1999. – С. 74-79.
- 6. Тищенко О. В.** Аксіологічно марковані номінації та стереотипи ритуальної поведінки в різномовному віддзеркаленні (на матеріалі української, польської та російської мов) / Олег Володимирович Тищенко // Проблеми зіставної семантики : зб. наук. статей. – 2005. – Вип. 7. – С. 42–47.
- 7. Баранцев К.Т.** Англо-український фразеологічний словник. – К.: Радянська школа, 1969.
- 8. Подольская Н.В.** Словарь русской ономастической терминологии. – М.: Наука, 1978.
- 9. Wilkinson P.R.** A Thesaurus of English Traditional Metaphors. – Rountledge: London and New York, 1992.
- 10. Янко М.П.** Топонімний словник України. – К.: Знання, 1998.

References

- 1. Bukhonkina, A.S.** (2002). Typy assymetrii kul'turem (na materii frantsuz'koho ta rosiys'koho mov [Types of asymmetry in culture (in French and Russian languages)]. Volgograd: «Author's dissertation Candidate Degree in Philology» [in Ukrainian].
- 2. Selyvanova, O.O.** (2002). Kohnityvno-onomasiolohichniy analiz ukrayins'kykh frazeolohizmiv iz somatychnym komponentom [Cognitive-onomasiological analysis of Ukrainian phraseologisms with a somatic component]. Cherkasy: «Visnyk Cherkas'koho universytetu» [in Ukrainian].
- 3. Teliya, V.N.** (1996). Russkaya frazeolohiya. Semantycheskyi, prahmatychyskyi y lynchvokul'turolohycheskyy aspekti [Russian phraseology. Semantic, pragmatic and linguistic-cultural aspects]. Moscow: «Sciences» [in Russian].
- 4. Feoktistova, A.B.** (1999). Kul'turoznachimaya rol' vnutrenney formy idiom s pozitsiy kognitologii // Frazeologiya v kontekste kul'tury [Cultural significant role of the internal form of idioms from the standpoint of cognitive science]. Moscow: «Languages of Russian Culture» [in Russian].

5. Shendeleva, Ye.L. (1999). Polovaya organizatsiya lesiki i frazeologii. Frazeologiya v kontekste kul'tury [The sexual organization of forestry and phraseology. Phraseology in the context of culture]. Moscow: «Languages of Russian Culture» [in Russian]. **6. Tyshchenko, O.V.** (2005). Aksiologichno markovani nominatsiyi ta stereotypy rytual'noyi povedinky v riznomovnomu viddzermalenni (na materialy ukrayins'koyi, pol's'koyi ta rosiys'koyi mov) [Axiologically marked nominations and stereotypes of ritual behavior in multilingual reflection (on the material of the Ukrainian, Polish and Russian languages)]. Rivne: «Problems of comparative semantics: Sb. sciences articles» [in Ukrainian]. **7. Barantsev, K.T.** (1969). Anhlo-ukrayins'kyi frazeologichnyy slovnyk [English-Ukrainian phraseological dictionary]. Kyiv: «Soviet School» [in Ukrainian]. **8. Podol'skaya, N.V.** (1978). Anhlo-ukrayins'kyy frazeologichnyy slovnyk [Dictionary of Russian onomastic terminology]. Moscow: «Sciences» [in Russian]. **9. Wilkinson, P.R.** (1992). A Thesaurus of English Traditional Metaphors [A Thesaurus of English Traditional Metaphors]. London and New York: «Routledge» [in English]. **10. Yanko, M.P.** (1998). Toponimnyi slovnyk Ukrayiny [Toponymic Dictionary of Ukraine]. Moscow: «Knowledge» [in Ukrainian].

Заваринська І.Ф. Етнокультурна маркованість англійських та українських складних метафоричних номінацій з топонімним компонентом

У статті розглядаються національно-культурні мовні одиниці з топонімними компонентами в структурно-семантичному та лінгвокультурологічному аспектах. Дослідження проводиться на матеріалі англійської та української мов. Зіставлення мовних одиниць із соціально маркованим онімним компонентом дало можливість виявити, що найчастіше їх значення ґрунтуються на символах та асоціаціях, пов'язаних із компонентом-власною назвою. Сталі вирази характеризуються яскравою національно-культурною маркованістю. Дослідження їх семантики показало відмінності у виокремленні фрагментів інформації, на основі якої відбувається фразеологізація. Найбільш продуктивними в аспекті зіставлення джерел лінгвокультурної інформації оніми для англійської мови є моделі фразеологізмів із асоціативними онімами-символами, для української – із соціально маркованими онімними компонентами. У дослідженні запропоновано новий підхід до зіставно-типологічного вивчення семантики національно-культурно маркованого матеріалу.

Ключові слова: ономастика, фразеологічні одиниці з топонімним компонентом, етимологія, лінгвокультурна інформація, образність фразеологізмів.

Заваринська И. Ф. Этнокультурная маркированность английских и украинских сложных метафорических номинаций с компонентом топонимом

В статье рассматриваются национально-культурные языковые единицы с топонимным компонентами в структурно-семантическом и лингвокультурологическом аспектах. Исследование проводится на материале английского и украинского языков. Сопоставления языковых единиц с социально

маркированным онимным компонентом позволило определить, что чаще всего их значение основывается на символах и ассоциациях, связанных с компонентом – собственным именем. Языковые единицы характеризуются яркой национально-культурной спецификой. Исследование их семантики показало различия в определении фрагментов информации, на основании которой происходит фразеологизация. Наиболее продуктивными в аспекте сопоставления источников лингвокультурной информации языковых единиц для английского есть модели фразеологизмов с символическими топонимными компонентами, для славянских – с социально маркированными онимными компонентами. В исследовании предложен новый подход к сопоставимо-типологического изучения семантики национально-культурно маркированного материала.

Ключевые слова: ономастика, фразеологизмы с топонимным компонентом, лингвокультурная информация, образность фразеологизмов.

Zavarynska I. F. Ethnocultural marking of English and Ukrainian metaphorical denomination with a toponymical components

The article deals with the units in the structural-semantic and comparative aspects. The nominal units are divided as to the toponymical component. Their nominal structure is compared in two languages. The paper suggests a new approach to the contrastive and typological study of the linguistic and cultural information of the phraseologisms with toponymical components. Idiomatic expressions in English and Ukraine and in all others languages may be performed common functions in the sentence. National idioms present a separate universal feature pertained to all languages. These idioms are formed on the basis of the component parts images characteristic of a definite national community and its languages. A productive model for complex metaphorical names with a toponymic component is the names of states, regions, and US territorial areas through zoossemism and coloration. In the Ukrainian language – the designation of the size of the natural, geographic objects. In the future, it is considered relevant to explore other classes of units with a removable component, which will more fully represent the overall role of their own names in the phrases of non-verbal names. The research defines the motivation basis for the formation of the figurative meaning of the phraseologisms with name components in two languages. To research the national-cultural specificity of semantics idioms with toponymical components is very important and useful for people. The nominal structure is compared in English and Ukrainian.

Key words: onomastics, toponymical component, phraseologisms with proper name component, linguistic and cultural information, figurativeness of the phraseologisms.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2019 р.

Стаття прийнята до друку 15.04.2019 р.

Рецензент – к.пед.н, доц. ЛНУ імені Тараса Шевченка, Т.А.Кокнова